

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՐՋԱՅԱԾ ՅՕԴԻԱԾՆԵՐ: Դեռ նոր է որ Մուրճի մէջ վերջացաւ պ. Յովհէր-Միրաքեանի «Գեռահասների ընթերցանութիւն» խորագրով մեծ աշխատութիւնը որ և լոյս է տեսել առանձին գրքով (280 էջ), և անցեալ համարի մէջ է որ իւր վերջը գտաւ պ. Միք Յովհաննիսեանի «Սոցիալական էությունը» ընդարձակ աշխատութիւնը. իսկ Ներկալ համարի մէջ վերջանում է պ. Մելիք Կարազօգեանի «Գերմանական օգնութիւնը Տաճկա-Հայերին»: Այդ երեք աշխատութիւններն էլ տարբեր բնաւորութիւն ունին ըստ բովանդակութեան, բայց երեքն էլ միանում են ալս ցոյց տալու համար, թէ ինչ ուղի է բռնել մեր նոր սերնդի գրական արտադրութիւնը: Այդ երեքն էլ մեր նոր սերնդի հեղափոխական ոգու լաւագոյն նմուշներն են: Մենք մեր ժամանակակից ներքին հարցերից չունինք և ոչ մինը որը ուսումնասիրող գրած լինի աւել ծաւալով, ինչպիսին Դեռահասների ընթերցանութեան հարցը գտել է չանձին պ. Տէր-Միրաքեանի. և ազգային նոր խնդիրներից ոչ մինը աչք բաղմակողմանի պարզաբանութիւնը չէ գտել, ինչպիսին գտել է պ. Մելիք-Կարազօգեանի ուսումնասիրած նիւթը, ուր հեղինակը, խղճամբովեան հետ աղբիւրները ուսումնասիրելու նկատմամբ՝ ցոյց է տալիս նաև առողջ դատողութիւն և աննախապաշար մտքի կորով. իսկ ինչ վերաբերում է պ. Մ. Յովհաննիսեանի գրածքին, թէ և միայն ուսանողական շրջանի ընթերցանութեան արդիւնք, բայց առաջին փորձն է որ անում է մեզնում ձևաշրջման երևոյթները ի մի ամփոփելու, օգտելով ալ և ալ գիտութիւնների ընդարձակ մասնագիտական գրականութիւններից:

ԼԵՒՈՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ դրամատիկական պոէման «Սողոմոնի Աղբիւրը» որ ամբողջապէս գեղեցիկ է Մուրճի սուր համարի մէջ, իւր բովանդակութեամբ նորութիւն է ներկայացնում մեր գրականութեան մէջ: Պրն. Մանուէլեանի պոէմաները «Գիւղերու Միջոցով» և «Գալիլէ և Միլտոն» գրած էին մէկը հին-լուսնական, միւսը արևմտեան Եւրոպայի մտքի մաքառման պատմութիւնից, իսկ «Սողոմոնի Աղ-

Բիւրո նիւթը վերցրած է մեր գիւղական ժողովրդի կեանքից, թէև գրած է մաքուր գրական լեզուով:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ, Մուգաֆֆար-է-Դին, մայիսի 6-ին հասաւ ուսաց սահմանագծի մոտ, Զուլֆի պարսկական կողմը, ուր նորան ողջունելու գնացին ուսաց իշխանութիւնները ներկայացուցիչները. Զին Շահը մուտ դործեց Նախիջևան, ուստից ուղեորւելու է Երևան, Աշտաֆա, Թիֆլիս, ապա ռազմավիրական ճամբով Դէպի Ռուսիա և Եւրոպա:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ապրիլի 22-ին Թիֆլիսից ուղեորւեց Ս. Էջմիածին, ՆիէրնեՐ և ԿՏԱԿՆԵՐ:

— Ենթ Գալստիան Բուղդեանց (Շամախեցի, սկզբնապէս, Սաղիան զիւլից, վերաբնակած Բաքու, Նախիջան գործով հարստացած Բուլաղեան եղբայրներից մէկը. կենդանութեան օրօք տարիներ առաջ 50 հազար նւիրեց հոգեկան հիւանդներին հիւանդանոց հիմնելու, 40 հազար ևս ծննդականների համար ապաստարան շինելու, վախճ. Օդեսա, սոյն ապրիլին) թուիլ է կրակով բարեգործական նպատակների համար 560 հազար ռուբլի (որքան չափն է, իւր կարողութեան կէտը), հետեւել կարգադրութեամբ.

1. Բաքուում Ս. Թադէոսի և Բարդուղիմոսի անուն հալ լուսաւորչական եկեղեցի շինելու համար 150 հազար ռ.

2. Ալէ. եկեղեցուն չափացնել 30 հազար ռ. անձեռնամխելի գումար, որի տոկոսների $\frac{1}{3}$ -ը Մոնդեան և Զարկի տոներին բաշխել Բաքու աղքատներին, իսկ $\frac{1}{3}$ -ը տալ աղքատ աղջիկներին, մարդու զնալու համար, իբրև օժիտ, 150 ռ., փողով կամ իրերով:

3. Նոր եկեղեցուն անձեռնամխելի գումար 15 հազար ռ., որ տոկոսների $\frac{2}{3}$ -ը Ս. Թադէոսի և Ս. Բարդուղիմէոսի տոն օրերը բաշխել աղքատախնամ ընկերութեան բնակարանում ապրող աղքատ ընտանիքներին $\frac{1}{3}$ -ը հալ հոգևորականներին:

4. Բաքու աղքատաշին ինքնավարութեան 50 հազար ռ., հոգեկան հիւանդների հիւանդանոց շինելու համար:

5. Նոյնին 60 հազար ռ. Բաքու երկու շինութիւն կառուցանելու իրարից հեռու կոտր հողերի վրա, էժանագին բնակարաններով, ամեն մի բնակարան 2 սենեակից և 1 խոհանոցից: Շինութիւններից մէկի բնակարանները պիտի վարձու տալ հալ-լուսաւորչական, միւսը՝ ալ ազգութեանց աղքատներին: Ստացած վարձագները պիտի բաշխեն կէսը հալ լուսաւորչական, կէսը՝ ալազգութեանց աղքատներին:

6. Նոյնին 100 հազար ռուբլի, որից 40 հազարի տոկոսներով

հիմնել չորս թոշակ Բուդաշեան եղբայր անան, ռուսաց համալսարաններում, այն չորսից երկուսը՝ հալ լուսաորչականների, միւս երկուսը՝ ալլ աղգութիւնների համար. Դարձեալ միւս 40 հազարի տոկոսներով հիմնել չորս թոշակ Բուդաշեան եղբայր անան, տեւական կլասիկական գիմնագում, երկուսը հալերի, երկուսը ալլ աղգութիւնների համար. մնացած տոկոսներով վճարել ուսման վարձ աղքատ աշակերտների Բաքալ ուէալ և տեխնիկական Դպրոցներում, ալնու որ կէսը լինի հալերի համար, կէսը ալլ աղգութիւնների համար. Մնացած 20 հազար ռուբլու տոկոսներով վճարել ուսման վարձ Բաքալ Մարինեան աղջկանց գիմնագի, կէսը հալ-լուսաւորչական, կէսը՝ ալլաղգութեանց աշակերտուհիների համար:

7. Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ժառանգաւորաց ճեմարանին 20 հազար ռուբլի, որի տոկոսներով պիտի աւելորել կրթւան թոշակաւորներ, որոնք ցանկանում են իրենց նւիրել հոգևոր կոչման և որոնք նոցանից մեծ լաւաշարիմութիւն ցոյց կ'տան, պիտի ուղարկեն բարձրագոյն Դպրոցներ, աստուածաբանութեան մէջ կատարելագործւելու համար:

8. Շամախու քաղաքալին ինքնավարութեան 40 հազար ռ., ջրանցք շինելու քաղաքին մերձաւոր աղբիւրներից, ալնու, որ քաղաքի թուրք, հալ և մալական բնակիչները իրենց տներում ձրի օգտւեն ջրից. Ալլ գումարի չըմսխւած մասը պիտի դործադրել հիւանդանոց շինելու:

9. Երուսաղէմի հալոց Ս. Յակոբ վանքին 15,000 ռ.

10. Բաքալ բարեգործական ընկերութեան 10 հազար ռ., որից 5 հազարը պիտի մնալ անձեռնմխելի, տոկոսները բաշխելու համար Մենդեան և Զատկի տօներին Բաքալ բանտի կալանաւորների կերակուրը լաւացնելու համար. մնացած 5 հազարը թողնել ընկերութեան վարչութեան կարգադրութեան ներքոյ:

11. Բաքալ հալոց Մարդասիրական ընկերութեան 20,000 ռուբլի ալնու, որ տոկոսները երթան բարեգործութեան, ընդհանուր ժողովի հալեցողութեամբ, իսկ եթէ ալլ ընկերութիւնը փակւելու լինի, ալլ գումարի կէսը պիտի երթալ ի սեփականութիւն Երուսաղէմի Ս. Յակոբ եկեղեցու, միւս կէսը պիտի ծառալի Ս. Էջմիածնի վանքի վերաշինութեան:

12. Սաղիան գիւղի հասարակութեան 10 հազար ռ., ալնու, որ գումարը շնւի պետական բանկի Բաքալ ճիւղի մէջ, տոկոսաբեր թղթերով, կտակապատրոնների հալեցողութեամբ և տոկոսները բաշխւեն հաւասար բաժնով գիւղի ամենաաղքատ բնակիչներին՝ ամեն տեսակի տուրքեր վճարելու համար՝ պետական, գիւղական և զեմատաւին, եթէ ալլպիսիք լինեն:

13. Բաքույի քաղաքային ինքնավարութեան 25 հազար ու, աչնու, որ ալ գումարը փոխի տոկոսաբեր թղթերի, քաղաքային ինքնավարութեան հալեցողութեամբ, և կտակարարի մահւան օրից 50 տարուայ ընթացքում ստանալիք տոկոսները միացեն յրամագլխին, իսկ յորանից չեփող գումարի $\frac{3}{4}$ -ը մտնելու է Բաքույի քաղաքային ինքնավարութիւնը, որը պարտաւոր է շինել և պահպանել ապաստարան երկու սեռից զառամեալների համար. յոցանից կէսը հաշուաւորչականներ պիտի լինեն, միւս կէսը՝ ալ ազգութիւններից. իսկ կապիտալի միւս $\frac{1}{4}$ -ի տոկոսները Բաքույի քաղ. ինքնավարութիւնը պիտի չանձնի Շամախու քաղ. ինքնավարութեան Շամախում արհեստաւորաց յարոց շինելու և պահպանելու համար.

14. Շամախու քաղաք. ինքնավարութեանը 10 հազար ուուրի աչնու, որ ալ գումարի տոկոսներով թոշակաւորներ պահեն հանգուցեալ աւագ քահանայ Թադէոս Բուդաշեանի անւան Շամախու քաղաքային յարոցում, նոցա համար ուսման վարձ և տարին մի անգամ հազուսոր ոտնաման տալու համար. ալ թոշակաւորներից կէսը լինելու են հաշուաւորչականներ, կէսը՝ ալ ազգութիւններից.

15. Յօգուտ ընկելութեան կարօտ հազ գրականներին օժանդակելու համար 5 հազար ուուրի, եթէ ալիպիսին երբ և է հիմնվելու լինի Բաքու:

Կտակակտարներ նշանակած են՝ Նրանդ Բուդաշեան, Բ. Դոլուխանեան, Ստ. Ալվաղեան և Գր. Աւլանեան (վերջինս աիդէն վախճանւած):

— Գրիգոր Յովհաննիսեան Միրզոնաց (== Միրզոն, Թիֆլիս, որի եղբայրը վախճանեց անցեալ տարի. յոցա անունով նաւթարդիւնաբերական մի խոշոր ֆիրմա կոչւում է եղբ. Միրզոն և ընկ., վախճ. ապրիլին, ամուսնացած չէր. յոցա հալրը Յովհաննէս, որ վախճանեց քսան տարի առաջ, Կովկասում առաջին հարուստն էր), տնային կը տակով իւր բոլոր անշարժ կալքերը, ի բաց առած 276 շէսիտիին նաւթաբեր հողերը Բաքույի շրջանում, որ կտակւած է ազգականներին և բարեկամներին, կտակել է իւր եղբոր միակ աղջկան, իսկ ամբողջ շարժական կարողութիւնը, որ կաշանում է «Եղբ. Միրզոն և ընկ» տան փաւերից և ալ տոկոսաբեր թղթերից, մինչև 800.000 ուուրու, պատւիրել է իւր կտակակտարներին որ հնչուն յրամի կամ անշարժ կալւածքի փոխեն, ըստ իրենց հալեցողութեան, և յորանից ստացւելիք տարեկան եկամուտներով առմիշտ պահեն 90 թոշակաւոր կամ գնեն պետական տոկոսաբեր թղթեր, որոնց կտրոններով ստացւեն տարեկան 27.000 ուուրի: Նշանակած կալւածք կամ յրամագրուելը պիտի չանձնի ի սեփականութիւն Թիֆլիսի քաղաքի հեփե-

ւեալ պալմաններով. 1) որ Թիֆլիս քաղաքը ամեն փարի պահէր 90 թռչակաւոր, ամեն մէկին 300 ռ., կարօր ուսանողներին՝ համալսարաններում, Պետերբուրգի զեղարւեստից ճեմարանում, Պետերբուրգի և Մոսկուայի կոնսերւատորիաներում, ժողային դպրոցների մէջ՝ զինւորական և քաղաքացիական. 2) 90 թռչակներից 12-ը պիտի որւի աշխիւներին, որոնցից 6-ը հաշ-լուսաւորական դասանութեան, 4-ը ալ քրիստոնեաներին, 2-ը մահմեդականներին. մնացեալ 78-ը պիտի բաշխել պատանիների մէջ այս կերպ—35-ը հաշ-լուսաւորականների կողկասից և Անդրկովկասից, 10-ը վրացիների, խմբէթ-ցիների, մինգրէլցիների և Անդրկովկասի ալ բնիկների ուղղափառ (պրավոսլաւնի) դասանութեան, 4-ը Անդրկովկասի բնիկ ռուսների, 4-ը լեհացիների՝ Անդրկովկասում ծնած, 8-ը մահմեդականների նոյն երկրից, 2-ը ֆրանսիացի հպարակների, որոնք ապրում են Ռուսաց կայսերութեան մէջ, առանց ազգութեան ու կրօնի խորութեան, որոնք չեն ծնւած կովկասում. 3) Ան բոլոր թռչակները և ինքը դրամագլուխը պիտի կոչւի «Թռչակներ իւան» (=Յովհաննէս) Մինասեւիչ (=Մինասեան) Միրզոսեւի (=Միրզոսեանց) (ալիսինքն կտակողի հօր անունով) 4) թռչակ արացողները ոչ մի դէպքում չպիտի զրկւեն թռչակից մինչև աւարտելը կամ դպրոցից դուրս գալը. 5) Բոլոր թռչակների համար կարգադրութիւն պիտի անի կտակողի եղբոր ալիւն Նշիսաբէթ Սարգսեան Միրզոսեան, որի վախճանումից չեղող թռչակաւորներ նշանակելու իրաւունքը պիտի անցնի չիշեալ ալիւնի աշխիւն՝ Մինա Մինասեւիչ Միրզոսեանին, մինչև մահ, իսկ դուրս մահից էլ չեղող—Թիֆլիսի քաղաքագլխին լաւիրեանս. Աշխիւների համար լաւկացրած 12 թռչակներից 2-ը և արականների համար լաւկացրածներից 16-ը կարող են նշանակել իզգուր Թիֆլիս քաղաքում ծնեալների. եթէ 90 թռչակների համար եկամուտը չբաւի, ապա կտակակալութեանը պիտի անեն որքան կարելի է, իսկ եթէ աւելի լինի—Թռչակների թիւը պիտի աւելացւի, իսկ մնացորդ 8000 ռուբլին, եթէ ալիսինքն գոյացւի, պիտի լանձնել կովկասեան ընկերութեան երկրագործական և արհեստարարական ուղղիչ ապաստարաններին անշափահաս լանցաւորների համար՝ ուժեղացնելու համար Աւստրիան ուղղիչ ապաստարանի միջոցները.

—Յովհաննէս Ալվազովսկիյ (որես մահացուցակը) կտակով թողել է Ֆէօդոսիա քաղաքին իւր թանկարժէք նկարչական գալերէլը, թէոդոսիալի հաւ եկեղեցուն՝ իւր մի ալգին որ գնահատուած է 40,000 ռուբլի:

«ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՐԳԱԿԱՆ ԵՐԳԵՒ»-ի Պարիզի հրատարակութիւնը, խմբագրութեամբ պ. Լեոն Նշիսաբեանի, ծախքով պ. Առաքել ապիր Մա-

որուքեանի, հալերէն, ֆրանսերէն և իտալերէն լեզուներով, ձախանշած, սկսել է արդէն հրատարակել: Մեզ ուշարկւած է առաջին պրակը, միւսները խոստացւած է լոյս ընծալել ամեն երկու ամիսը մի անգամ, ընդամէնը 6 գիրք: Այս առաջին պրակի մէջ գերեւում են Մալր-Արաքսի, Հերիք որդեակք, Ալիկիա, Հալրիկ, Զիւմ գլխին, Բուրդ բարձր, Օրորոցի երգ (Գամառ-Քաթիպալի), Պր. Նշիազարեանին ալս գործի մէջ օգնել է գլխաւորապէս Պարիզի Schola Cantorum-ի պրոֆէսոր Պիէռ Օբրի, և բացի սորանից՝ աջակցել են նաև երաժշտագէտներ Ռէյէ, Բուրգո-Դիւկուրէ, Ժ. Մարտի, Վէնսան Դէնդի, Շարլ Բուռ, Վէյէրլէն, Ժիւլ Շանսէլ և ուրիշ կազմէնկօն: Հրատարակութիւնը նւիրւած է պ. Առ. Կաթուրեանի անւան և սկսուած է մի նախաբանով պ. Օբրիի՝ ներդաշնակած երգերի բնատրութեան մասին, ապա մի լառաջաբանով պ. Նշիազարեանի Վերջին հալական երգերը երգել է Պարիզում և հաւանութիւն գրել գիտցողներին կողմից և սալոններում, ապա օր. Պապալեանի հետ շրջել է Անգլիա և մանաւանդ հաւանութիւն գրել Մանչէստր. ու շորանով խրախուսւած՝ ծրագրել է հալոց երգերի ալս ժողովածուն:

Այս հաւաքածուի գալափարը մի փոքր չիօթ է. Նշիազարեանի լառաջաբանը կարդալով՝ մարդ կարծում է թէ նոցա մէջ միմիայն ժողովրդի երգեր են լինելու. բայց իսկապէս ծրագրածը ոչ միայն ժողովրդի երգերն են, այլ և մեր ժամանակներում գրածներից «տարածւած» կամ չոր թէ քիչ ծանօթ երգերը, ինչպէս Մալր-Արաքսին, Օրորոցի երգ, Հերիք որդեակք, Ալիկիա, (վերջինիս տէքստը նոյն իսկ փոխադրութիւն է ֆրանսերէնից—Ալիկիան՝ Նորմանդիայի տեղ երգւած), և պ. Օբրիին ևս ալդ գիտէ. նա ասում է. «Նթէ ճիշդ որ ալս երգերը ժողովրդական են, ալսինքն ժողովրդից սիրւած ու երգւած, պակաս ճշմարիտ չէ և այն, որ նոքա բոլորը ժամանակակից ծագումն ունին»: Ալդ տեսակէտով պ. Նշիազարեանը սխալւած չէ երգերի ընդրութեան մէջ: Երաժշտական մասի հարազատութիւնը թողնելով ձախագրագէտներին դատելու, առաջիմ շարանանք մի քանի նկատողութիւններով: Թարգմանութիւնները՝ հալերէնից ֆրանսերէն՝ տեղ-տեղ ճիշդ չեն, թէև բառացիութիւն չենք պահանջում: Անշուշտ, երգի ներդաշնակութեան համար, թարգմանելիս, ալս ու այն խօսքն ու դարձածը հարկաւոր է լինում փոփոխել, բայց ոչ բնորոշ խօսքերը: Այս ցանկալի կ'լինէր հալերէնի համար աւելի սիրուն տառեր գործածել. այն հալերէն չրիֆտը որ բանեցրած է ալս գեղարւեստական հրատարակութեան համար, այնքան տղեղ է, որ նորանով կարելի է օտարների մօտ հալին ամաչացնել. մեղնում ամենալեզուեալ գաւառական տպարանը չէր համաձայնիլ ալդպիսի տառեր

ռենհնալ, Նախարարն ու լաւաջարանը, հայերէն, որ ընդհանրապէս լաւ են գրած, վիստով են լեզական ու տպագրական սխալներով: (օրինակ առաջին էջից. «չնք» (=չենք) կշտամբել (=կշտամբել) աշտոեղ ունկնդրին, ասելով, որ նա տգիտօրէն մեղանշում է. եթէ կան աշտոեղներ (եղբայրներ) ձախական կամ չափական կազմութեան մէջ երաժշտական խտրութիւններ, որո՞ւ և ալլն): Այլ և լաւաջարաններին մէջ հայերէնն ու ֆրանսերէնը իրար միշտ չենք բռնում, թող են տրած շեղումներ իրարից:

Այս ամենով հանդերձ՝ պ. Նշխարեանի ձեռնարկութիւնը գտնում ենք օգտակար, գաղափարը՝ չաճող. Այլ միջոց կ'տա՞ որ հպակական երգերը մօտեն հարապակիների ուսումնասիրութեանց շրջանակի մէջ, և յորանից կ'օգտւի նաև հակական երաժշտական գրականութիւնը:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻՎՆԵՐ Ժողովրդի համար, Կովկասեան Կախերական բժշկական ընկերութիւնը նորերս մի չանձնաժողով ընտրեց հայերէն և վրացերէն լեզուներով բժշկական առողջապահական թերթիկներ կազմելու և ժողովրդի մէջ տարածելու խնդրի համար: Այդ չանձնաժողովը նորերս իւր զեկուցումը կարդաց բժշկ. ընկերութեան մէջ. Յանձնաժողովի անդամներն են՝ բժշկ. Ա. Բաբալեան (նախագահ), Կիկոնէ, Կար. Ստեփանեան, Տարսախէ, Օրբելի, Վաչագէ և Գեղամանով: Բժշկական ընկերութիւնը ընդունեց չանձնաժողովի առաջարկը, ըստ օրինակի Պիրոգովեան ուսսաց բժշկական ընկերութեան, ծաղկի, քութեղի և սիֆիլիսի մասին կազմած թերթիկները թարգմանել հայերէն և վրացերէն և տասնեակ հազարով տարածել ժողովրդի մէջ: Բացի այդ, ընկերութիւնը վերընտրեց նոյն չանձնաժողովը մի տարով, չափաքանակով նորան «չանձնաժողով ժողովրդի մէջ առողջապահական գիտելիք տարածելու համար» անունը: Յանձնաժողովը ամեն տարի պիտի ընտրւի և շարունակի ոչ միայն թարգմանութիւններ տալ տեղական լեզուներով, ալ և ինքնուրոյն գրածքներ լաւաջանել թէ ուսերէն և թէ տեղական լեզուներով: Յանձնաժողովը որոշել է յրամական միջոցներ գտնելու համար շիմել քաղաքային վարչութիւններին, մասնաւոր բարեգործներին կամ բարեգործական ընկերութիւններին, խմբագրութիւններին և ալլն լիչեալ գրածքները կարելիին չափ մեծ քանակով տպելու և տարածելու համար:

Մեր տեղեկութեան համաձայն, գործին համաձայնութիւն է չափոնել աջակցելու նաև Վ. Կ. Կաթողիկոսը, «Արարադ» ամսագրի միջոցով: Թերթիկներով տարածելիք լուսածնների մի շատ լաջող նմուշ ընթերցողները կարող են տեսնել Տարաղի սոյն տարւալ № 17-ում (ծաղկի մասին):

ԹԱԻՐԻԶԻ ԼԷԼԱԽԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ. Մեր ընթերցողների լատուկ ուշադրութիւնն ենք դարձնում մեր աշխարակից Մար. Յար-ի Մուրճի ալս համարում տպւած թղթակցութեան վրայ Թաւրիզից, որի նիւթը ալս անգամ ժընկի մի լալորնի օրաթերթի մէջ երեցած թղթակցութեան թարգմանութիւնն է ներկայացնում. Պէտք է միայն համեմատել մի գպրոցական ուսուցչական խմբի գործունէութեան ալդ սիրառար ու խեղացի գնահատութիւնը՝ հակական օրաթերթերէն լատուկ քննախնդրական խմբմանքների հետ, որպէս զի հասկանալի լինի, թէ ինչու ալս տասներկու տարի է ինչ մենք հրաժարել ենք տպագրել ալս բազմաթիւ թղթակցութիւնները, որ ուշարկւած են եղել միգ մեր օրաթերթերի շկոյալով կրթւած անձերից՝ Մուրճում տպագրելու համար:

ՌՈՒՍԱՅ ԳԱԺԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԿՈՎԿԱՍՏՈՒՄ. Ամսիս 23-ին կալացաւ գաղթականներին օգնող ընկերութեան ժողովը, որ նախագահ Վ. Գ. Բուդրիկին հաղորդեց, որ ընկերութեան կոմիտէի գործունէութիւնը փոխել է անցեալ նոյեմբերին կալացած ընդհանուր ժողովից ղէս, Կառավարչապետ իշխ. Գ. Ս. Գոլիցինից ստացած երկու շեկավար նամակների հետեանքով. ալդ նամակները ցոյց են տալիս, որ ընկերութեան նպատակն է միմիայն օժանդակել գա թականներին, բալց ոչ մորենը բացաորութիւնների մէջ գաղթականների և սոցա ուղեցողների հետ և ալլն: Որով ընկերութիւնը իրաւունք ունի հետեւելու միայն մարդասիրական նպատակի:

— Լ. Վելիչկոյն, որ ընկերութեան անդամն է և «Կալագ» լրագիրը խմբագրելու միջոյին եռանդուն մասնակցութիւն ունէր ընկերութեան գործերին, աշխատելով նորան նաև որոշ գոյն տալ, ընտրեց ընկերութեան պատւաւոր անդամ 28 ձալնով (միաձալն):

— Նոր եկած են Թիֆլիս-Կուրանեան երկրից (Հլուս.-Կովկաս) 93 ռուս գաղթականներ, որոնք առաջմ տեւաւորւած են Թիֆլիսի Գաղթականներին օգնող ընկերութեան ապաստարանում:

100-ԱՄԵԱԿ ՍՈՒՒՈՐՈՎԻ. Մալիսի 6-ին լրացաւ ռուսաց զենեալիսմուս Ալ. Վաս. Սոււորովի մահան հարիւրամեակը, որը հանդիսաւոր կերպով լիշարակեց ամբողջ Ռուսիայում, մանաւանդ զօրքերի մէջ:

ԹԻԻՐՔԻԱ. Թիւրքիան բարձրացրել էր արտասահմանից երկիր ներմուծող ապրանքների մաքսը 3%-ով: Գորա ղէմ օտար պետութիւններից Աւսորո-Ունդարիան և մի քանի ուրիշներ բողքեցին, որովհետեւ բարձրացումը կատարւած էր առանց համաձայնութեան, որով օտար պետութիւններին տեղիք էր տրւում նոյնպէս վարել Թիւրքիայի նկատմամբ: Բ. Դուռը բացատրեց, որ ալդ բարձրացումը կատարւած է զուր ֆինանսական հանգամանքների ստիպողութեամբ և ժամանակաւոր գնով ռնի: Ալդ բացատրութիւնը բաւարար չգարեց:

Ներկայումս Թիւրքիան բանակցութիւնների մէջ է օրար պետութեանց շեշտակցութեան հետ ալի մասին համաձայնութիւն կապանելու համար:

— Իզմալիլ-Քէամիլ-բէյ, նշանակած կառավարիչ Տրիպոլիսի, չկամեցաւ լանձն առնել ալի պաշտօնը ներկայ կառավարութեան օրօք և փախաւ Եւրոպա: Ալիմ Նա Աթենքումն է, ուր տաճկաց շեշտակցութեան Աթենքում լանձնարարած է համոզել Իզմալիլին վերադառնալ Թիւրքիա: Ինչպէս երևում է, ալիմ մի սխալմ է դառնլ տաճկական բարձր աստիճանաւորների համար՝ Եւրոպա փախչելով բողոքել ներկայիս Թիւրքական ռեժիմի դէմ:

— Եւրոպա փախաւ Նաև Կ. Պոլսի օստիկանապետ Մուստաֆալի որդին:

— Փոխ-ծովակալ Համդի փաշան փախաւ Հայէսից:

— Հիւս. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները 100 հազար շուրջարի պահանջ ունին Թիւրքիայից հալկական կոտորածների ժամանակ ամերիկական միսսիօներին հասցրած ֆլամների համար: Թիւրքիան մինչև ալիմ ձգձգում է խնդիրը: Ամերիկան սպառնում է ալիմ դիպլոմատիկական լարաբերութիւնների խզումով, եթէ առանց չեղածգման իւր պահանջին բաւարարութիւն չորի:

ՖՐԱՆՍԻԱ:

Յուցահաղէսի սկզբի օրերը մթաղնեցան մի աղէտով. Մարսի դաշտը «Նրկնակամարի» տեսարանի հետ միացնող կամուրջը ապր. 16 ին, փլուց, սպանելով կամուրջի տակով անցնողների բազմութիւնից տասը հոգի և վիրաւորելով նոյնքան հոգի: Աղէտի պատճառը ալի էր որ չտապել էին կանխաժամ կերպով կամուրջի լենարանները վերցնել: Կառավարութիւնը բացատրեց, որ կամուրջը չէր կազմում ցուցահանդէսի մասը, ալ գորնում էր ցուցահանդէսի պարսպապատից շուրջ. նորա կառուցանողներ Նրկնակամարի տեսարանի վարչութիւնը, թուլութեամբ քաղաքալին ճանապարհների վարչութեան:

— Ամբողջ Ֆրանսիայում կարարեցին քաղաքալին ընդունութիւնները: Հետեանքը 82 նահանգներում հետեան է. 33.942 համալնքներից 24.832-ի մէջ մեծամասնութիւնը պարկանում է հանրապետականներին. 8.419-ի մէջ՝ ռէպուբլիկաններին, 153-ի մէջ նաղիոնալիստներին և 438-ի մէջ մեծամասնութիւնը որոշ գոլն չունի: Անցեալի հետ համեմատած՝ հանրապետականները կորցրին 1.004 համալնք: Պարիզում նաղիոնալիստները, որոնք պարլամէնտական հանրապետութեան հակառակորդներ են, անսպասելի մեծ չաջողութիւն ունեցան և, միապետանների հետ միասին, կազմում են՝ ալիմ քաղաքալին խորհրդարանի մէջ կիսից աւելի:

ԻՍՊԱՆԻԱ. Խոշոր անկարգութիւններ տեղի ունեցան Իսպանիայի ալլ և ալլ նահանգներում: Բարցելոնում զօրքը մերկացրած սրերով ներս խուժեց համալսարանը, ուր շատ ուսանողներ վիրաւորւեցան:

Ներքին գործերի մինիստրը գնաց Տարրոզա, բաց սորիւլած էր իսկոյն վերադառնալ աղմկալից ցուցերի պատճառով: Մինիստրի հետևորդների վրայ քարեր նետուեցին, ինքը մինիստրը վիրաւորւեց, որպէս և մարքիլ Պարոզո:

Թէ Մադրիդ և թէ գաւառներում կրպակները, սրճարանները փակուեցան (ապր. 27): Վալէնսիայում փողոցալիւս բառկալները զօրքը ոչնչացրեց և կարգը վերականգնեց:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.

Հանդիսաւոր կերպով տօնեց կալսերական թագաժառանգի չափահասութեան տարիքին հասնելը: Տօնախմբութիւնը սրացաւ արտակարգ կարեւորութիւն չնորհիւ Աւստրիական կայսր Ֆրանց Յովսէփ II-ի ներկայութեան: Մեր թագաւոր-կալսեր կողմից ներկայացուցիչներ Մեծ Իշխ. Կոնստանտին Կոստանտինովիչ, որը լանձնեց զերմ, թագաժառանգին ս. Անդրէաս Նախակոչի շքանշանը:

ԱՄՍՏՐԻԱ. Լեզուների մասին կռիւը Բոհեմիայում լուծուած է այսպէս, որ երկիրը բաժանուած է տասը շրջանների, որոնցից 5-ը ընդունուած է որպէս չէխական, 3ը գերմանական և 2-ը խառն, Համաձայն Դորան կարգադրելու է լեզու խնդիրը: Յերիասարդ չէխ կուսակցութիւնը Դժգոհ է արբ. ծրագրից, պարլամէնտում չէխերը Դիմում են օրստորակցիւ:

Խառն շրջաններում ազգաբնակչութեան փոքրամասնութիւնը 20% ի է հասնում: Նման լեզական բաժանումներ պիտի անեն Մորաւիայում:

ՈՍԿԱՅ ԾՈՎԱՓ (արեմտեան Աֆրիկա), անգլիական կալւածներում ապստամբութիւն ծագեց գաւառների կողմից. ապստամբները տասը հազար հողով պաշարեցին Կումասի քաղաքը, որի վրայ լարձակումներ գործեցին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ. «Բուռնցքի» կուսակցութիւնը ըստմաթիւ չինացի կաթողիկէներ սպանեց Պաօրինֆուի մօտ:

ՀՆԴԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԸ. Բերլինում, Վիլհէլմ կալսեր պառէրով, կալսերական պետական բանկի կառավարչի նախագահութեամբ ժողով կազացաւ, որին մասնակցում էին բանկերի և առևտրական խոշոր հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները, ու ստորագրութեամբ նոյն ժողովում 400.000 մարկ գումարեց Հնդկաստանի շրջելու համար տովի առիթով: Այդ գումարը ապա հասցեւց կէս միլիոնի, որ և կալսրը շրկեց Հնդկաստանի փոխարքային:

† ՄՈՒՆԿԱԶՁԻ, ունգարացի երեսի նկարիչ, վախճանեց 19 ապրիլի 1907 թաղեց Բուդապէշտում մեծ հանդէսով:

† ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻՅ, Յովհաննէս Կոստանդինովիչ, աշխարհահռչակ հայ նկարիչը վախճանեց ապրիլի 19-ին իւր հաւրենիք Ֆէոդոսիայում: Հաճողոցեալը Գաբրիէլ Ալվազեան հայ արքեպիսկոպոսի կրթութիւնը ստացաւ 1817 թ. իւլ. 17-ին. վաղ ժամանակից ցոյց տուց գեղարեստական ընդունակութիւններ, զրաւեց Ֆէոդոսիայի քաղաքացիութիւնը ու ինքնուրուիւնը, և երբ վերջինս Սիմֆերոպոլ տեղափոխեց իրեն նահանգապետ Յովհաննէսին հետը տալու, ուր վերջինս ուսեց տեղական գիմնազում, ուր եղած ժամանակ, իշխանուհի Նարիշկինայի ջանքերով, պատանին Կալար Նիկոլայ I-ի հրամանով ընդունեց գեղարեստների ակադեմիայում իրեն թոշակաւոր կապեր սեփական կաբինէթի, 1833 թ. Ակադեմիայում զրաւեց նորա նախագահի ուղարկութիւնը, և կալսեր հրամանով՝ կադարեւագործելու համար տրեց Պետերբուրգ եկած ֆրանսիացի ծովանկար Տանէէրի մօտ, որը սակայն նախանձից ահպէս վարեց, որ կալսը աչքից զցեց Ալվազովսկուն. իսկ երբ կալսը իմացաւ ճշմարտութիւնը, հրամայեց պատկերահանդէսից հեռացրած պատկերի համար հազար ռուբլի տալ և Ալվազովսկուն նշանակեց ուղեկցելու մեծ իշխ. Կոստո. Նիկոլայիչին, սորա ճամբորդութեան ժամանակ Ֆինական ծոցում: Մի շարք նկարներից լետով, որոնք արժանացան ոսկէ մէդալի, 1840 թ-ին պետական հաշուով նա ունեցեց արտասահման, և նախ իտալիա: Այդտեղ նա նկարեց «Փոթորիկ», «Բառ», «Նէպոլեոնի գիշեր», «Լուսնակ գիշեր» նկարները, որոնք հռչակ սրեղծեցին Ալվազովսկուն: Ապա եղաւ Պարիզ, Լոնդոն, Մատրիշ, Ամստերդամ, Լիսաբոն. Դարձեալ Պարիզ, ուստից Միջերկրականով վերադարձաւ Ռուսիա: 1846-ին կալսեր հրամանով նա ուղեկցեց մեծ իշխան Կոստանդին Նիկոլայիչին Եւրոպական թիւրքիայում, Փոքր-Ասիայում և Արիսիպեւագոսի ջրերում: 1847-ին նա արժանացաւ սրտփէստական կոչման, 1851-ին նա ուղեկցեց կալս. Նիկոլային Ռիւզ և Սապոպոլ. 1857-ին նա իւր նկարները Պարիզ տարաւ և ստացաւ պատուաւոր լեգէոնի շքանշանը, ներկայացաւ Նապոլէօն III-ին և Եւգենիա կալսուհուն: Պարիզից նա վերադարձաւ Ռուսիա իւր եղբայր Գաբրիէլ վարդապետի հետ (որը Ֆէոդոսիայում հիմնեց Խալիպեան ուսումնարանը և նշանակեց Բոսարաբիւի առաջնորդ): 1860-ին նա նկարեց «Աշխարհի սրեղծագործութիւնը» և «Համաշխարհային ջրհեղեղ»: 1866—67-ին կրեդացիների ապստամբութեան տեսարաններից նկարեց և Օդեսայում սարքած իւր պատկերահանդէսի մուտքը նւերեց կրեդացիներին:

Նոյն տարին նա մէկն էր մեծ իշխ. Մարիա Ալէքսանդրովնային Կ. Պօլիս ուղեկցողներէց. մեծ իշխանուհին և մեծ իշխ. Սերգեյ Ալէքսանդրովիչ աղցելեցին նորան Թէոդոսիալում 1868 նա աղցելեց Կովկասը, ուր նկարեց տեսարաններ Սև ծովի արեւելեան ափերից և Կաշստանից ու սարքեց Թիֆլիսում պատկերահանդէս: Թիֆլիս քաղաքը ճաշկերպութիւն եւ ծողավարարութեամբ որեւց 5,000 ա. բարեգործական նպատակներով. Դորանով նա Կորբերեսկոս գերեզմանի վրայ (Թէոդոսիայի մօտ) մարուռ կանգնեցրեց: 1869-ին ներկայ եղաւ Սոսէլի ջրանցքի բացման հանդէսին, 1873-ին ուղեորեց Ֆլորենցիա, որի գեղարեստից ակադէմիալում, Պիտորի պալատի գալերէոյում, Դրեց նորա ինքնազօր պատկերը, մի պատիւ, որ ոռւսաց նկարիչներից Դորանից առաջ միայն մէկին էր արեւել— Սոսլիան Արթուր-Աղիլի հրաւերով նա եղաւ Կ. Պօլիս, ընդունեց պալատում և սրացաւ Օսմանիէ շքանշանի աշամանդեալ նշանները: 1877—78 թ. ոռւս-փաճկական պատերազմը առթեց մի շարք պատկերներ, որոնցից էր մէկը որ ներկայացնում էր իսախ լալթանակը, որը հիւսիսից ճառագայթներ է արձակում Բալկանեան լեռների վրայ:—1887-ին, իւր գեղարեստական գործունէութեան 50-ամեակի առթիւ Պետերբուրգի գեղար. ակադէմիան ընտրեց նորան պատուաւոր անդամ և ի պատիւ նորա ոսկէ մետալ կորեց, 1897-ին, վաթսուամեալ գործուն. առթիւ սրացաւ զաշտնի խորհրդակցանի ասորձանը: 1894—96 թ.թ. հայկական կոտորածները առթեցին մի նկար՝ Տրապիզոնի հալոց ջարդը. Ալվազովսկոս պատկերների թիւը ինքը հաշուում էր 5 հազար հաշակով շատ մանրները, իսկ պատկերահանդէսներ սարքել է հարիւրից աւելի—միշտ բարեգործական նպատակներով: Նորա պատկերները ցրած են շատ երկրներին գեղարեստից գալերէոյներում, և բացի ալէ, Թէոդոսիալում ունի սեպհական նկարների գալերէոյ որ գոյութիւն ունի քսանուհինգ տարուց ի վեր, նա ընտրած էր ալէ քաղաքի պատուաւոր քաղաքացի և քաղաքի ղլխաւոր հիմնարկութիւնների ղլխաւոր պատճառն է եղած նաւ— Ալվազովսկիների նախահալերը Թուրքիայից են, գալթած Գալիցիայ, ուստից Դարուս սկզբներում Կոնստանդին Ալվազովսկին (Յովհաննէսի հալը) հաստատուեց Թէոդոսիա: Հանգուցեալ նկարչը ամուսնացած էր երկու նւագ. ունի թոռներ ու ծոռներ, Թալեց Թէոդոսիայի ս. Սարգիս եկեղեցու գաւթում:

† ՅՈՐԲՍ, Արչիլալէ, անգլիացի նշանաւոր լրագրական թղթակից. վախճ. 62 տարեկան: Հանգուցեալը Քրանս-գերմանական պատերազմի ժամանակ Գէլլի-Նիւսի թղթակիցն էր. Դորանից լեռնոյ նա, թղթակցի պաշտօնով, մասնակցեց բոլոր պատերազմներին—կարլոսեաններ:

հետ խաղախաղում, ուսման ճանճար Պրեզիդենտի մօտ և Նիպոկայի վրայ
ապա Աֆրանիստանում, Նադալում:

† ՄԱՅԿՈՎ, ԼԵՆԻՆ՝ Նիկոլաեւիչ, Գիտութեանց Կալսերական ակադե-
միայի փոխ-նախագահը, մանաւանդ լալորնի իւր ուսումնասիրու-
թիւններով Պուշկինի մասին:

† ՊՈԶՆԱՆՍԿԻՅ, Իսրայէլ, Լոճի ամենախոշոր գործարանադէրերից մէկը,
վախճանեց թողնելով մի քանի տասնեակ միլլիոն ուրբու կարո-
ղութիւն իւր հինգ որդիներին. նորա գործարանում աշխատում են 5
հազարից աւելի բանուորներ: Հանգուցեալը կտակով թողել է կէս
միլլիոն ուրբու բարի գործերի համար, և ալի գումարին ժառանգ-
ները իրենց կողմից աւելցրին շարձեալ 600 հազար ուրբու:

ՆՈՐ ՄՍԱՑԻԱԾ ԳՐԲԵՐ

(Ուր թաւական չկայ — ներկայ տարւանն է)

- 1) ԱԹԱՅԵԱՆ, Արշակ — Ջգացմունք, (երգիծարանական վիպակ), Հրադա-
րակութ. Գէորգ Թոխեանի. Բաքու, տպար. Ա. Ախունդով. 50 կոպ.
- 2) ԴԷ-ԱՄԻՉԻՍ, Էլմուշո — Փոքրիկ թմբկահարը. (շրջից), Թիֆլիս տպ.
Կ. Մարտիրոսեան 3 կոպէկ:
- 3) ԶՈՒԱ, Էմիլ — Երկու ջոճ. Թիֆլիս, տպ. Կ. Մարտիրոս, 5 կոպ.
- 4) ԼԱՅՈՆՏԷՆ, — Առակք Լաֆոնտէնի. թարգմ. Մար. Նուպարեանի: Հր.
Թիֆլ. Հր. ընկ. Թիֆլ. տպ. Տ. Ռօրինեանցի. 1 ո.
- 5) ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ Ռաշտի Հալոհեաց բարեգ. ընկերութեան. Բաքու, տպ.
Արօր: